

ØNSKER VI EN NORSK BYGGENÆRING?

Av de administrerende direktørene Geir Atle Mjeldheim i Maler- og byggtapetsermestrenes landsforening, Tor Backe i Norske Rørleggerbedrifters landsforening og Rolf Tollefsen i Norske Murmestres Landsforening.

Stadig større deler av byggenæringen berøres av importen av billig arbeidskraft fra de nye EU-landene, hvorav Polen dominerer. Bedrifter, særlig i Oslofjord-området, har siden senhøsten i fjor meldt om permitteringer og oppsigelser. Ordrebøkene tømmes uten at nye oppdrag kommer inn i samme takt.

Problemet er ikke importen av utenlandsk arbeidskraft i seg selv. Tvert om: Norsk byggenæring vil antakelig trenge mer arbeidskraft enn det som kan rekrutteres her hjemme i årene fremover. Problemet er heller ikke at arbeidskraften utenfra mangler faglig kompetanse. *Problemet dreier seg om et lønnsnivå som ligger langt under som er nødvendig for å være bosatt i Norge.* Dette gjør at norske bedrifter som priser ut fra et norsk kostnadsnivå ikke lenger får oppdrag i visse delmarkeder.

Overgangsordningenes begrensning

Stortinget vedtok i 2004 å innføre overgangsordninger som regulerer lønnsfastsettelse for arbeidstakere fra de nye EU-landene i øst når disse søker ansettelse i Norge. I praksis er det tale om en videreføring av kravene i utledningsforskriften, som gjaldt før 01.05.2004, om gjengs eller tariffmessig lønn i Norge. Importen av arbeidskraft som kommer inn under EUs tjenstedirektiv omfattes imidlertid ikke av overgangsordningene. Dumpingen av lønninger foregår derfor i forbindelse med kjøp av ”tjenester” fra utlandet, enten i skikkelse av (under-) entrepriser eller gjennom innleie av arbeidskraft. Antakelig kamoufleres også en del reelle ansettelser som tjenesteimport.

Billigimporten: Virkninger og årsak

Vi kan stå overfor en stopp – i hvert fall i visse områder – av inntaket av lærlinger i flere år fremover fordi bedriftene erstatter norske arbeidstakere med billig arbeidskraft fra utlandet. Næringen vil videre kunne miste kvalifiserte norske håndverkere i stort antall. Dermed vil vi også i det lange løp få dårligere kvalitet på det næringen produserer.

Bygningsarbeidere kan bli en underbetalt ”lavkaste”, med de problemer dette medfører for næringen, samfunnet og enkeltmennesker. Situasjonen representerer videre en åpenbar fare for en oppblomstring av ”svart” arbeid - også i norske bedrifter og blant norske håndverkere.

Får utviklingen gå videre uten noen form for regulering, vil billigimporten antakelig bare vil øke i omfang de nærmeste årene. Polen har et arbeidsmarked med registrert arbeidsløshet som varierer mellom 14,7 og 28,7 prosent i de enkelte regioner. Det er få og svake fagforeninger innen byggfagene. Dette skaper en underlegen forhandlingssituasjon for arbeidstakere som ønsker å dra til Norge. Resultatet er et markedspress som antakelig vil sementere de lave lønningene for polske arbeidstakere som formidles til utlandet i lang tid fremover.

Nye tilpasninger?

Det er hevdet at importen av billig arbeidskraft vil føre til at bedrifter med ”norske” lønnskostnader vil søke til kompetansekrevende ”nisjeproduksjon” og derfor likevel klare seg i konkurransen. Det kan være tilfelle for *noen* bedrifter, kanskje særlig de som driver med prosjektering og rådgivning. Å tro at dette vil være fremtiden for flertallet av norske arbeidstakere – håndverkerne - er imidlertid helt urealistisk. Bare næringens størrelse, 330.000 arbeidstakere eller 15 prosent av de sysselsatte, tilsier det.

Vi kan gripe inn hvis vi vil

EU-retten gir anledning til inngrep i lønnsdannelsen, også hva gjelder tjenesteimporten. De fleste europeiske land har også lovgivning som åpner for allmenngjøring av bestemmelser om lønn i tariffavtaler, i ulik utforming og med ulik rekkevidde. De nasjonale reguleringer skal dels motvirke urimelig utnyttelse av utlendinger, dels motvirke konkurransevridning til ulempe for innenlandske arbeidstakere. I EU-retten er begge begrunnelser god tatt.

Etter vårt syn bør vi også i Norge bruke adgangen til å gripe inn i lønnsdannelsen i forbindelse med tjenesteimporten. Vi har allerede et egnet instrument i Lov om allmenngjøring av tariffavtaler fra 1993, som til nå kun er benyttet en gang. Allmenngjøring innebærer at bestemmelser om lønn og arbeidsvilkår i tariffavtaler blir gjort gjeldende også for ikke-tariffbundne bedrifter, både utenlandske og norske. Det reelle ansvaret for å forvalte loven ligger på partene i arbeidslivet gjennom deres representanter i Tariffnemnda, som treffer vedtak om allmenngjøring. Den modell som noen europeiske land har valgt – allmenngjøring direkte gjennom lov eller forvaltningsvedtak – ville hatt dårligere forankring i norske arbeidslivstradisjoner.

Det kan imidlertid komme politiske krav om systemendring hvis ikke både arbeidsgivere og arbeidstakere viser vilje til å ta loven i bruk når vilkårene er oppfylt. Disse vilkårene er, ifølge lovens § 1, ”at arbeidstakere utfører arbeid på vilkår som samlet sett er påviselig dårligere enn hva som er fastsatt i gjeldende landsomfattende tariffavtaler for vedkommende fag eller bransje, eller det som ellers er normalt for vedkommende sted og yrke”.